

Kayëta iŷanar ir Bëkorenjët in Lilaya in

Akayëta aŷo ex aŷanar and ŷëgwën babi Pol Okëreceŷ od gër Amara and Korenjët aŷ. Mëŷ ebax aŷanar ar nangëndëra babi Atëfëtan and Yesu Kërisët aŷ. Okëreceŷ oko axucarëra babi xucarërand gër Amara andebën xali fitarëra këni bëmëxwër bëmëxwër. Bërëmar ari bani rind orekar ol xali abat ŷëraya këŷo asoxari ar sëm an. Bëte aŷacër bani ŷacërënd gër kiti in gër bër ax gi ex na okëreceŷ. Pol ayaka yaka babi bëte ga ŷëkara bano: end eŷër ed okëreceŷ eŷ, gë end olaŷ eŷ, gë end ecemar ed Axwën eŷ, gë end banjëla band Angoc Amënek eŷ, do gë end ekani ed gër ecës eŷ. Akayëta aŷo kë sëyalind mondake ŷapëk eni dind bërëŷak end Yesu Kërisët bën gë bamërëŷëra band fitarëk kë gë eyeyan ed Kaxanu ban. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale ind ecëkwa in: 1.1-9.

End egi ed arabat në end Yesu Kërisët eŷ: 1.10-2.16.

End ekwëta ed osëyali or oparëxanda eŷ: 3.1-4.21.

End ola or ŷapëk gër Amara eŷ: 5.1-7.40.

End ŷas er oyel or ŷaŷ kënebï gër olaŷ eŷ: 8.1-11.1.

End ang ŷapëk cale ind Amara eŷ: 11.2-14.40.

End er ŷacayak ekani ed gër ecës eŷ: 15.1-58.

Beber fëna baxo Pol bën: 16.1-12.
Bapela bepelatar banj: 16.13-24.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar yata këno Kaxanu ga ýandi këno me gi parëxanda ir Yesu Kërisët an do gë abaýe Sosëten, ² kënun ýëgwënëlınd wën Amara and Kaxanu and gër Korejët aň. Yesu Kërisët yata kënun do wãc kënun en gi bulunda iwënëk irexëm, wën bër kë xëland oãac orexëm bën ang biyi ak do gë dek bër këno şalend gër ed ex yo ar ex Axwën arebën, do arebi an. ³ Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End benjekax bend gër Yesu Kërisët eň

⁴ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu nand ex yo end oyekax or yël kënun paş gë ebar ed bar këmi gë Yesu Kërisët el. ⁵ Gayıkwa ga bar kën gë mëň şotaxën kën enjekax end ex yo, eyeyan ed ex yo, do gë onangëran or ex yo, ⁶ gayıkako osede or Kërisët ol aşanaya şanayak gër ola orewën. ⁷ Awa gërëgako, gër banjëla band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm na, gamatak an can ex na and këno şënind exo canayaw Yesu Kërisët, Axwën arebi aň. ⁸ Mëň kënun xemën bëte xali gër eňata en gixën gë end kënun nöp këm yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ⁹ Kaxanu ar mokwëta hi ko, mëň ex ar wãc kënun gër ebaýër ed në end Asëniw Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

End bakucara band gër Amara eň

10 Bëmaÿe, axara xara këmun gër oŵac or Yesu Kërisët, Axwën arebi an, wëlëringdën. Cotin anjëlan amat, onden amat, oñandi obat, do këreñun kucarërand na gër amara andewën. 11 Bëmaÿe, yama bër ekun ed Këlowe bën ga felati këne nde mëne batakëra exëna mërëxand irewën. 12 Awël wël këme mëne ala kala mondako ko yeyanënd: «Wëno ar Pol hi këme!» Ajo exo de: «Wëno ar Apolos hi këme!» Ajo bête: «Wëno ar Kefas hi këme!» Ajo bête: «Wëno cëñ ar enga end Kërisët hi këme!» 13 Kërisët nde şapërëk mondako? Pol nde fika bano në endewën? Gër oŵac or Pol nde buyi kënun? 14 Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik ang hi kën ak, gabatak amo buyi ex na, ang ax gi ex na Kërisëpos do gë Gayiyos. 15 Ata ala ax kor na exo de mëne gër oŵac oram buyi kënun. 16 Iyo abuyi buyi këmeni bête bër ekun ed Sëtefanos bën, gër ga ex yo, ame nang ex na ba ala aşëxe buyi këmo na. 17 Kërisët lawëneñgu ke me pemërand Atëfëtan añ gër bela. Xarak ax gi ex na me yeyanënd gë orenik or bela, ax gi ex na mëni buyind, këdi kë yep ecës ed şës ko Kërisët gër kërewa el.

End panga do gë orenik or Kaxanu eñ

18 Enimin, epemëra ed ecës ed Kërisët gër kërewa el, ofëñirëx ex gër bër nambërak. Barikan, gër biyi bër fex këne, panga ind Kaxanu ex. 19 Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek: «Alaŵ këme lawë orenik or bërenik ol, Awëlëbël këme wëlëbël onden ond bër nangërak oñ*.»

* 1:19 1.19 Esayi 29.14

²⁰ Feye exo arenik an? Feye exo ašalen an? Feye exo ar kē šampërend bend gër ngwën ro an? Ax gi ex na nde Kaxanu wëlëbëlëk orenik or bër gër ngwën ro ol xali hik ofënrëx? ²¹ Enimin, gayikako bërenik bër gër ngwën ro bën gë orenik orebën ol ano nang ex na Kaxanu, ata gë ofënrëx or epemëra el ŷapan këŋo Kaxanu ebi pexënënd bër wāk bën. ²² Gayikwa Bëšëwif bën kē wëkand becarax do bër benëng becëxe bën këni šaland orenik ol. ²³ Xarak biyi, end Kërisët ir fika bano eŋ këmi femërand, ata endey eŋo këni fokërend Bëšëwif bën, bête eŋo ofënrëx ex gër bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁴ Barikan gër bër wācëgu këbi Kaxanu, hi këni Bëšëwif, hi këni bër benëng becëxe, Kërisët ijo, panga do orenik or Kaxanu exo. ²⁵ Gayikwa ofënrëx or Kaxanu ol renik nëmëc orenik or bela ol, do ositara or Kaxanu ol nëmëcak ojaŵ od bela ok.

²⁶ Bëmaŷe, yëlarayin nobën hi kën, wën bër wāc këŋun Kaxanu bën: bërenik ax gi ex na gër owat or bela, bangwëlik ax gi ex na, bër gapak bën ani ñëmb ex na mërëxand irewën. ²⁷ Barikan Kaxanu wa sanak bebër fënrëxik gër ngwën ro bën ebi bëlandëraxën bërenik bën. Bête mëŋ yata këbi bër sitarak gër ngwën ro bën ebi cëfënanaxën bër gë ojaŵ bën. ²⁸ Kaxanu sanak bête bebër bak gër ngwën ro bën, bebër yaf këni bela bën, bebër ŷoweŷ ax gi ex na bën, exo yepënanaxën bebër fëb këni bën. ²⁹ Mëŋ ex, ala ax kor na exo dafëna gër lëngw ir Kaxanu. ³⁰ Xarak paŋ gë mëŋ baraxën kën gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët wëlanëgu këbo

orenik or Kaxanu ol do bëte gë or êenene ol, owënëk ol do gë apexa aŋ. ³¹ Awa ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar kë rafënanand an, dafënalexo gër bend ri ko Axwën✧.»

2

End osëyali or kërëwa eŋ

¹ Endam eŋ cëŋ bëmaÿe, and yeli këme gër ndewën aŋ, mun nangën end êon baxo Kaxanu eŋ, ame yeli bana ang ar këno êëkwënd gër eyeyan do gër orenik fo. ² Gayikwa er ÿapan baxe and hi bane në erebat aŋ, me nang wayët end Yesu Kërisët eŋ fo, Yesu Kërisët ir fika bano. ³ Wëno dëŋ er yeli bame gër ndewën gë ola ositarak do ayëdara bame yëdarand xalî baxe rëgënenëd. ⁴ Osëyali oram ol do gë epemëra edam el ax gi bana gë orenik or eni maxën bela. Barikan, aŵa ŵa kën në end panga ind Angoc and Kaxanu ind bax êanayand eŋ. ⁵ Mondako bax, eno kwëtaxën Kaxanu në end panga indexëm, bari ax gi ex na në end orenik or bela.

End orenik or Kaxanu eŋ

⁶ Enimin, orenik dëŋ ex er këmi femërand gër bela bër gë ola or faÿayak gër ekwëta in: orenik olo ax gi ex na or gër ngwën ino ro, ax gi ex na bëte or bemun bend gër ngwën ino ro, bemun bend kë nemira beŋo. ⁷ Barikan orenik oxëbënaxik or Kaxanu, or êonaya bax ol këmi femërand. Orenik olo fenan baŋo Kaxanu ene cotaxëne enjaran eŋ, damana exo di ngwën in.

✧ **1:31** 1.31 Yeremi 9.23

⁸ Bemun bend gër ngwën ro bej ðek, gematak ax nang bana orenik olo. Gayikwa kido anang nang bani, ano pika dona Axwën ar gë enjaran an. ⁹ Barikan ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Er angës and ala ax wat ex na in,
er anëf and ala ax wël ex na in,
do er emëkw ed ala ax yëlara ex na in
Kaxanu afenan fenan këbi bër ñan këjo bën✧.»

¹⁰ Xarak ejo biyi nangën këbo Kaxanu paß gë Angoc Amënëk añ. Gayikwa Angoc añ kë xamanënd er ex yo xali gë bend ñonayak gër Kaxanu ak. ¹¹ Bend gër ala bej, onden ondexëm oñ kë nangënd ax gi ex na ala ašëxe. Awa bëte, bend gër Kaxanu bej Angoc and Kaxanu añ kë nangënd, ax gi ex na ala. ¹² Xarak biyi, Angoc and xaniwëk gër Kaxanu añ šot këmo mi nangaxën bend yël këbo Kaxanu paß gë oyekax orexëm bej, bari amo cot ex na angoc and gër ngwën ro añ. ¹³ Do biyi bend këmi yeyanënd bej beber kë sëyalind Angoc and Kaxanu ex gë eyeyan ed kë xaniwënd gër Angoc and Kaxanu el, ax gi ex na bend kë sëyalind orenik or bela.

¹⁴ Ar año cot ex na Angoc Amënëk gër ola orexëm an, axo kwëtand na bend Angoc and Kaxanu bej. Gayikwa gër onangëran orexëm bend Angoc and Kaxanu bejo, ofëñirëx ex, axo kor na ejo pëni gayik gë Angoc and Kaxanu fo ko xor ejo pëni. ¹⁵ Barikan, ar šot këjo Angoc and Kaxanu an kë xorënd ex kiti bej ðek, xarak mëñ dëñ ala año kitind na. ¹⁶ Gayikwa gër Oñëgw Omënëk are rek:
«Nojjo nangëk anjëlan and Axwën añ?

✧ 2:9 2.9 Esayi 64.3

Noŷo xorëk eŷo tëyali Axwën an[☆]»
 Barikan biyi, anjëlan and Kërisët aŷ ŷot këmi.

3

End bëriyenin bër Kaxanu eŷ

¹ Bëmaŷe wëno cëŷ, er bamun felërand ang bër ex bela fo, ang bër bayik obaŷ gër ekwëta ed Kërisët fo, ax gi ex na ang bër ŷot këŷo Angoc Amënëk. ² Omër bamun yëlënd en ceb ax gi ex na ecemar, gayikwa an kor dona en yamb. Ado xali gërëgako dëŷ an kor na ³ gayik ano cot ex na Angoc Amënëk aŷ. Enimin, ga xwënda kën ako oyakëraxi, bakucara mërëxand irewën, ax gi ex na nde beŷo kë wësinënd mëne ano cot ex na Angoc Amënëk aŷ? ⁴ And ko rend abat: «Wëno ar Pol hi këme» do ajo: «Wëno ar Apolos hi këme» ax gi ex na nde oyeyan or bela fo ex?

⁵ Awa noŷo ex Apolos? Do noŷo ex Pol? Ax gi ex na nde biyi bëxi bëriyenin bër Kaxanu fo hi këmi? Paŷ gë er felëra këmun in xwëtaxën këno Axwën an, ala kala ang yël këŷo Kaxanu ak riyeni këmi. ⁶ Wëno ned këme, Apolos xoŷa ko, barikan Kaxanu rafën ko. ⁷ Do ar nedëk an, gë ar xoŷak an, ŷoweŷ ani gi ex na. Kaxanu gabat, mëŷ ar kë rafënënd an, ex ar gapak an. ⁸ Ar nedëk an do gë ar xoŷak an, gwër fo exëni. Kaxanu aŷos këŷo ŷos ala kala ang riyeni ko ak. ⁹ Gayikwa gër andiyen aŷo, bër ŷoma këŷo Kaxanu fo hi këmi. Wën ex oŷënga orexëm ol, wën ex këbe ir ko bayënd in.

☆ **2:16** 2.16 Esayi 40.13

¹⁰ Gë anjëla and yël ke Kaxanu aŋ riyeni këme ang abay ar xamëk obay fo. Wëno bayëk edëda ed aciw̃ el, do ašëxen bëtëguk bay ko amëŋ aŋ. Barikan, ala kala balëkënalilexo ang ko bayënd ak. ¹¹ Enimin, gabatak ax kor na exo bay edëda ecëxe, ed fitarëk gë ed ex el, mëne ngëŋ Yesu Kërisët. ¹² Gër edëda elo, ado eni bay bela bën: abat gë kaŋe, ajo bëte gë kodī, ajo bëte gë oxaŷ oxëbënëanaxik, ajo bëte gë otëx, ajo gë ecuḅ, do ajo bëte gë onji, ¹³ ašanaya kë šanaya yatir kiti er ex andiyen and ala kala in. Xodux ol kë nëcët ang xëbënëk andiyen and ala kala ak. ¹⁴ Ala ajo ašot ko šot acosa, angëmëne er bay ko in ax ñeg ex na. ¹⁵ Barikan angëmëne aŷeg ŷegëk, acosa axo cot na. Dal ex afex ko fex, barikan ang ar fece këŋo amëra fo ko hi.

¹⁶ An nang ex na nde mëne wën ex aciw̃ and Kaxanu aŋ? Bëte an nang ex na nde mëne Angoc and Kaxanu aŋ gër ola orewën lëg ko? ¹⁷ Ar kë nëxen Aciw̃ and Kaxanu an, Kaxanu anemin këŋo nemin. Gayikwa Aciw̃ and Kaxanu aŋ er wënëk ex do wën ex aciw̃ aŋo.

¹⁸ Ala kërex yifaya na: angëmëne ala mërëxand irewën exo yëland mëne arenik ar ang ŷapëk gër ngwën ro ak hi ko, gilexo afënrëx, exo gixën enim arenik. ¹⁹ Gayikwa orenik or gër ngwën ro ol ofënrëx ex gër Kaxanu. Ga rek gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu këbi sëränd bërenik bën gë bamene bandëbën baŋ fo✧.»

²⁰ Are rek bëte:

✧ 3:19 3.19 Yob 5.13

«Axwën an anang nang ko banjëlan band
bërenik baŋ.

Anang nang ko mëne ax gi ex na gë ofëcak☆.»

²¹ Awa mëŋ ex, këren dafënan na në end er ri
ko ala gayikwa wën xwënëk dek: ²² hik Pol, hik
Apolos, hik Kefas, hik ngwën in, hik aniyani aŋ,
hik ecës el, hik bend gërëgako, hik bend ecan
ecan. Wën xwënëk dek. ²³ Ata Kërisët xwën
këŋun wën bëte do Kaxanu xwën këŋo Kërisët.

4

End oparëxanda od Kërisët eŋ

¹ Awa wën aŋap ŋapëk enëbo watënd ang
bëriyenin bër Kërisët, bër xwëtënan kënebi
beconëŝon bend Kaxanu fo. ² Gayikwa ar
xwëtënan këno napul an, aŋap ŋapëk exo gi
ar mokwëta. ³ Wëno cëŋ ado ene kitind bela
bën, hik wën, hik në aciŵ and kiti, axe balënd
na gë tëkër ak. Wëno dëŋ ame nëpayand na.
⁴ Gayikwa onden ondam oŋ ŋoweŷ axe nëpënd
na. Axwën an ex ar ke xitind an, bari ax gi
ex na de në eŋo hixën këme ar ŝenene. ⁵ Awa
mëŋ ex, wën këren kitind na andiyen and ala
aŋ, xarak ax ŋatëgu ex na pere akey and kiti aŋ.
Cëniyin exo bakaw Axwën an, mëŋ kë hoba kerët
beconëŝon bend gër ecamëdan beŋ. Bëte mëŋ
kë nëcët banjëlan band gër owëkw or bela baŋ.
Ata Kaxanu eŋo cëkw ala kala ang riyeni ko ak.

⁶ Bëmaŷe, eŋun pënixën yeyanaxën këme
endam eŋ do gë end Apolos eŋ. Mondako kën
sëya mëne ax gi ex na monëmëca er ŷëgw

☆ **3:20** 3.20 Calemoñëŵ 94.11

këni gër Akayëta and Kaxanu in. Ata bayik ala ax pitaya na, do exo dafënalind imëxwër ind sana ko inj xali eno merelind ar imëxwër icëxe an. ⁷ Enimin, inewã xuca këyo ašandax an? Inewã šot këy xarak ani yël ex na monjël? Do angëmëne monjël fo yël këni er šot këy in, inewã këy rafëanaxënënd nangëde ani yël ex na monjël?

⁸ Yama wën, anëka wa wëd kën, anëka šotëra kën, anëka yãna kën emun el biyi këm. En munëdo wa enim dëj ata wun done andamat! ⁹ Gayikwa wëno er hixënan ke mëne Kaxanu yepën këbo biyi oparëxanda ok. Biyi ex bër yoweÿ ami gi ex na bën, er hi këmi ang bër edawÿ fo. Omeleka ok do gë bela bën kënëbo nëkonënd ang bebëšaraxik fo. ¹⁰ Biyi bëfënrëx hi këmi në end Kërisët, barikan wën, areni reni kën gër Kërisët. Biyi bërëtoc këmi, barikan wën bër gapak hi kën. Wën ašëkw kënun šëkwënd, barikan biyi ayepën kënëbo yepënend. ¹¹ Xali gërëgako, biyi er hi këmi: bër këbi rind enjo, bër këbi selënd men, bër gë banjëm këm, bër kënëbi xëmërand, bër gë edëg këm. ¹² Bëte gë otaxan odebi oko dëj këmi riyenind gë toro mi cotaxën er këmi liyaxën in. Ado enëbo cirërand bela bën, biyi mëni calenënd, hik enëbo dixërand, mi bujand. ¹³ Hik eni nëxenënd omac odebi ok, biyi mëni pelënd bend këbi fuɟara. Ata biyi ex batëxësëx band ngwën baɟ, bër šus kënëbi bela dek xali gërëgako bën.

¹⁴ Mun tÿyalixën ang obaš or pëlôt gër yomb iram fo yëgwënoxëli këmun mondako, ax gi ex na mun cëfëninaxën. ¹⁵ Enimin, ado enëbi

cotëdo bëxadac bër end Kërisët owëli epëxw, wëno ex sorix irewën gayik wëno sëfëtandëra këñun xali wã kën Atëfëtan and Yesu Kërisët añ. ¹⁶ Awa axara xara këmun, tëfëtelindën ola oram ol. ¹⁷ Në eño lawëanaxënëli këmo Timote, mëñ ar ex asëñiwën ir ñan këmo mbañ, do hi ko ar mokwëta gër bend Axwën. Mëñ këñun ÿana eñun kwitanënd ang këme liyand në end Yesu Kërisët ak. Beño këme sëyalind gër ðek bamara band okëreceñ.

¹⁸ Fën gër ndewën, bërëmar afufënara këni fufënarand ga këni yëland mëne wëno amun nëngali na. ¹⁹ Xarak wëno gogo këme yeli angëmëne aña wã ko Axwën an. Ata këme nang ba ine këni xor eni yeyan do eni di bër kë rafënarand bëjo. ²⁰ Gayikwa owun or Kaxanu ol gë panga ex, ax gi ex na ayeyandërand fo. ²¹ Ine ÿandi këñun? Ba me yeli gë engwëša nde, ba me yeli gë añana do gë onden onjekax nde?

5

End eñac eñ

¹ Gër ed ex yo wëlik mëne gër ndewën, bërëmar watak eñac eñ, xali abat yëraya këño moñëraya dëñ asoxari ar sëm an. Xarak, ado bër año kwëta ex na Kaxanu bën dëñ ani dind na mondako. ² Wën ases don sesënd, ecëñëxët kën rafënarand! Arenita don renitand do eno ñwãÿ ar rik eño an, mërëxand irewën! ³ Wëno cëñ, ado bayik ame gi ex na fën gë eman endam eñ, gë onden oñ, nangëde në erebat hi këne fo, anëka nëp këmo ar rik endey endako rako an,

nangëde në erebat hi këne fo. ⁴ And kën barër gër oŵac or Axwën Yesu aŋ, gë panga ind Yesu Axwën arebi iŋ, onden ondam oŋ ašoma këŋun šoma. ⁵ Awa ala ajo, dëxwino gër Sindan ex nemixën ola osëmbak orexëm ol, do ex pexaxën angoc andexëm aŋ yatir ko bakaw Axwën!

⁶ Ata end kën rafënaxën ax gi ex na de! Aye nang kën: Tëkër fo këni rind lewir in ex pufënaxën dek pix ind negali këni iŋ.

⁷ Wunëtayin ngwa eñëŋenax end ex ang lewir ixacax fo eŋ, en gixën bela bëwënëk, bër ang pix ingašax ind gë lewir këm fo. Ado anëka hi kën bëwënëk gayikwa Kërisët yëlayak šadaxa në endebi gë Ofëna or Apexa ol. ⁸ Awa mëŋ ex, dindëne Ofëna or Apexa ol gë mburu ind gë lewir këm, gë oŵëkw oŵënëk do gë d'al in. Bari kërene yambënde ex na mburu ind gë lewir ixacax iŋ: lewir ir bandixa batëmbak do gë oxeÿ iŋ.

⁹ Ga ÿëgwënëli këmun wa gër kayëta iram mëne këren dëkërend na gë bër yëlayak gër eñac bën. ¹⁰ Bari ame de ex na de ax ñap ex na en dëkërend gë bër kë yëlayand gër ngwën ro gër aŋana and kodî, gër orek, ba gër olaš bën. Kido mondako bax, wën afo en canëdo gër ngwën ro. ¹¹ Gërëgako, er ÿëgwënëli këmun mëne këren dëkërend na gë imaÿe ind kë rend këreceŋ hi ko, do exo yëlaya gër eñac, gër aŋana and kodî, gër olaš, gër ocir, gër ošëb ba gër orek. Do ado gë ala arako rako an, këren yambërand na dëŋ. ¹² Enimin, ba wëno nde këbi xiti bër ax gi ex na okëreceŋ bën? Do bër ex okëreceŋ bën cëŋ, ax gi ex na nde wën ÿapëk enëbi kitind?

13 Bër ax gi ex na okërecej bën, Kaxanu këbi xiti. Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Ŋwãÿino asëmbak an mërëxand irewën✧.»

6

End ekitir ed bëmaÿe ej

1 Kërecej ir xucar këbi gë kërecej îsandaÿ in, mondake ko yëxwënd ejo mëla kiti gër bësëmbak, xarak gër bëwënëk wëla doŋo? 2 An nang ex na nde mène bëwënëk bën këbi xiti bela bër gër ngwën ro bën? Do angëmëne wën këbi xiti bër gër ngwën ro bën, an kor na nde en kiti bend xafëxafak gër aniyan ro bej? 3 An nang ex na nde mène biyi kënëbe xitiye omeleka ok? Do bend gër aniyan aŋo ro bej nde këne sëkwane? 4 Xarak, wën and këjun xucar në end bend gër aniyan aŋo ro aŋ, bër ÿoweÿ ani gi ex na gër Amara bën këjun xitind! 5 Mondako këme yeyanënd ejun cëfënanaxën. Arenik gabatak ax gi ex na nde ar kë xor ebi kiti bëmaÿe bej? 6 Barikan imaÿe in ejo mac kiti imaÿe ind xucar këbi in gër bër ax gi ex na okërecej. 7 Awa gayikako wën aÿacër kën wãcërënd kiti, oŝoÿik orewën ex. Ado enun menan, inewã bayik an buŋand na? Inewã bayik an buŋand ado enun kwëcand bacota bandewën baŋ? 8 Wën wa këbi wënanënd boŝandaÿ borewën do wën wa këbi xwëcand boŝandaÿ borewën xarak bëmaÿe bëndewën exëni! 9 An nang ex na nde mène bësëmbak bën ani gi na bër owun or Kaxanu? Këren yifayand na gë andewën aŋ dëŋ

✧ 5:13 5.13 Acariyakinëm 17.7

gayikwa bër xwëndak eñac bën, bërolaê bën, bër kē rind orekar bën, bësošan bësoxari bën, bër kē lakind asošan gē asošan bën, ba asoxari gē asoxari bën, ani dīl na gēr owun or Kaxanu. ¹⁰ Bēte bërek bën, bër ñanēk kodī bën, bëšēb bën, bër wēr kēbi ocir bën, ba bërek bëxeyax bën, ani gi na bër owun or Kaxanu. ¹¹ Do xarak bërēmar gēr ndewën na, mondako hi bani. Barikan Kaxanu wënēn kēñun, mēñ fit kēñun, mēñ ri kēñun bër šenene paß gē oʋac or Axwën Yesu Kërisēt ol, do paß gē Angoc and Kaxanu, mēñ ar xwën këbo añ.

End oxëbën or eman eñ

¹² Wëno er ex yo xor këme me di, barikan ax gi ex na er ex yo hik gē ofëcak. Er yāndi ke yo këme xor me di, barikan wëno, gebatak axe ñāndi ex na exe bëña. ¹³ Eyamb yamb in er acël ex do acël añ er eyamb yamb ex. Akey amat, Kaxanu anemin ko nemin eyamb yamb in do gē acël añ. Barikan eman eñ, ax gi ex na end eñac, end Axwën ex, ang hi ko Axwën ak, ar eman. ¹⁴ Ata Kaxanu, mēñ ar xanin këño gēr ecēs Axwën an, axanin këbo xanin gēr ecēs biyi bëte, gē panga indexēm iñ. ¹⁵ An nang ex na nde mëne beman bendewën beñ owal od eman end Kërisēt ex? Do aʋed nde këme wëd owal od Kërisēt ok, me cosali nē eman end asoxari aʋacaxik? Bëtēdēñ! ¹⁶ An nang ex na nde mëne asošan ar laki këni gē asoxari aʋacaxik an, eman emat hi këni gē asoxari ajo? Ga rek wa Oñëgw Omënēk ok: «Bën tak bëxi, eni gi eman emat✧.»

✧ 6:16 6.16 Añanar 2.24

17 Barikan ar yëlayak gër Axwën an, angoc amat hi këni gë Axwën an.

18 Ata gëringdën mongër eñac eñ. Eñëñenax end ko ri yo ala, fac ir eman ex. Barikan ar yëlayak gër eñac an eman endexëm eñ dëñ ko wënanënd. 19 An nang ex na nde, mëne beman bendewën beñ ex Aciw̃ and Kaxanu and gër ed hi ko Angoc Amënëk and yël këñun do lëgëk gër ola orewën añ. Wën an kwënaya ex na wën dëñ. 20 Gayikwa Kaxanu yëc këñun gë akanji atëm. Awa pëbindëno gë beman bendewën beñ.

7

End eñër eñ

1 End yëgwënëgu këne eñ këmun yakand mëne aye yek asošan an këreño təkand na asoxari an. 2 Barikan, këdi kën xwënda eñac eñ, asošan kala ñërëleño asoxari, do asoxari kala cotëleño icën. 3 Icën in dinindëleño alindaw̃ er yäpëk icën eño dinënd alindaw̃ in. Bëte asoxari an dinindëleño icën in er yäpëk asoxari eño dinënd icën in. 4 Asoxari an axo kwën ex na eman endexëm eñ, icën indexëm in xwënëk. Bëte asošan an axo kwën ex na eman endexëm eñ, alindaw̃ xwënëk. 5 Wën bër yërërëk bën, këren capërënd na angaw̃ añ angëmëne ax gi ex na angwëlëra, en yëlayaxën imëd fo gër cale. And kë xuca añ, bakayin angaw̃ amat këdi kën sëkwan emëlaya ed ogaf odewën el, do eñun nanët Sindan in.

6 End këme rend eñ angwëlëra ex, ax gi ex na apela. 7 Aỹandi yãndi ke eni gido bela bën ang wëno ak. Barikan ala kala gë anjëla hi ko, anjëla

and yël këŋo Kaxanu: abat anjëla aŋo, ajo anjëla acëxe.

⁸ Bësošan bër gë eñër këm bën do gë bësoxari bësebëta sebëta bën, ga re këme bon yek eni bayido ang wëno ak. ⁹ Bari angëmëne ani kor na emëlaya ed ogaf odebën el, ñërëlexëni, gayikwa mondako ŷapëk gë ebi corënd oñandi ok.

¹⁰ End okëreceŋ od ŷërërëk eŋ cëŋ, Axwën an rek mëne asoxari an këreni capër na gë icën indexëm iŋ, ax gi ex na wëno rek eŋo. ¹¹ Barikan angëmëne ašapër šapër këni gë icën indexëm iŋ, bayilexo icën këm. Angëmëne ax gi ex na mondako, bakarëlexëni gë icën indexëm iŋ. Do asošan an këreŋo pela na asoxari arexëm an.

¹² End bër ŷërërëk gë bër ax gi ex na okëreceŋ eŋ cëŋ, wëno dëŋ kë rend, ax gi ex na Axwën an: angëmëne imaŷe ind ex këreceŋ iŋ eŋo cot asoxari ar ax gi ex na këreceŋ, do asoxari ajo exo ma eni ñëpa, këreŋo pela na. ¹³ Bëte angëmëne asoxari ar ex këreceŋ an eŋo cot icën ind axo gi ex na këreceŋ, do icën iŋo exo ma eni ñëpa, kërexo can na gër eñër. ¹⁴ Gayikwa icën ind axo gi ex na këreceŋ iŋ, asoxari ar exo këreceŋ an këŋo wënënënd. Bëte asoxari ar axo gi ex na këreceŋ an, imaŷe ind ex këreceŋ iŋ këŋo wënënënd. Kido ax gi bana mondako, obaš orewën ol obuyaraxik hi doni xarak aŷën dëŋ wën këni. ¹⁵ Barikan angëmëne ar axo gi ex na këreceŋ an ŷandi këŋo acapëra aŋ, capërëlexëni eñër el. Amëd aŋo, imaŷe iŋ, hik asošan an, hik asoxari an, ŷoweŷ aŋo tëra na. En dīyand gër angwëlëra wăc këŋun Kaxanu.

¹⁶ Enimin wëj asoxari an, mondake këy nang

mëne afexën këyo fexën icën indey in? Bëte wëj icën in, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën alindax?

End oñandi od Kaxanu eñ

¹⁷ Awa ala kala diyayindëlexo ang hi baxo and wãcëgu këjo Axwën ak, do ang ex anjëla and yël këjo Kaxanu ak. Mondako re këme eni dind gër Bamara dek. ¹⁸ Ar hi bax axacëxac and wãcëgu këjo Kaxanu an, bayilexo axacëxac do ar hi bax axacërëx an, këreno kac na. ¹⁹ Oxac ol yoweÿ ax gi ex na, bëte oxacërëx ol yoweÿ ax gi ex na. Er yãpëk in ex edi ed ang rek bapela band Kaxanu el. ²⁰ Ata ala kala bayilexo ang hi baxo and wãcëgu këjo Kaxanu ak. ²¹ Angëmëne xadëp hi bay and wãcëgu ki Kaxanu an, kërey dendërand na. Barikan angëmëne axor ex ey gi ar yaya, kemënal exi gi mondako. ²² Enimin, xadëp ir wãcëgu këno gër Axwën in, Axwën an racët këjo. Bëte ala ar yaya ar wãcëgu këno an, xadëp ir Kërisët hi ko. ²³ Yama gë akanji atëm ga racët këjun nde Kaxanu. Awa këren gind na okadëp od bela. ²⁴ Bëmaÿe, ala kala bayilexo gër lëngw ir Kaxanu ang hi baxo and wãcëgu këno ak.

End bër gë eñër këm eñ

²⁵ End odënañ obeja eñ cëñ, ax gi ex na apela and Axwën. Barikan wëno dëñ kë rend, wëno ar hik ar mokwëta në end axaÿënan ir Axwën an. ²⁶ Awa baxët in end yãpan ke eñ, në end bakey bañëkaxik band hi këne gërëgako baño an, ala kala bayilexo mondako. ²⁷ Angëmëne gë asoxari yërër kën, kërey cala na en capër. Angëmëne

ay gi ex na gë asoxari, këreyëño cala na asoxari. ²⁸ Barikan, angëmëne mondako dëñ këy yër, ay mendëra na. Bëte angëmëne endënaŵ emeja eñ aÿër këno yër, axo mendëra na. Barikan fo nangin mëne bër yërërëk bën mbañ këbi yana ebi cëmurand, do mëñ yandi ke en kwëÿëtado.

²⁹ Bëmaÿe, baxëtin er re këme in: amëd and bayi këbo añ anëka kë romënd. Gërëgako bër gë bësoxari bën, gilexëni ang bër gë bësoxari këm fo. ³⁰ Bër kë sesërand bën, gilexëni ang ani tesënd na fo, bër këbi nëngandërand bën, ang bër abi nëngandërand na fo, do bër kë yëcërand beÿ bën, ang ani cotëra ex na fo. ³¹ Do bër kë riyenind gë bebër gër ebar ro bën, gilexëni ang ani diyenind na enim fo. Gayikwa ngwën iño ang hik ak, axuca kë xuca.

³² Xarak wëno, aÿandi yandi ke en gi gë odendëran këm. Ar bayik ax ñër ex na an, bend Axwën këño balënd, ašala ko šaland exo di er këño nënganënd Axwën in. ³³ Barikan ar yërëk an, abal këño balënd bend gër ngwën ro beñ, ašala ko šaland exo di ang këño nënganënd alindaŵ ak. ³⁴ Do mondako ko šetëndërend bandixa bandexëm bañ. Mondako fo ex end asoxari aÿërërëx eñ do gë end endënaŵ emeja eñ. Er këni šaland eni di wayët ang këño nënganënd Axwën ak, eni gixën bëwënëk gër eman do gër angoc. Xarak, asoxari ar yër këno an, bend gër ngwën ro beñ këño balënd ga ko šaland exo di ang këño nënganënd icën indexëm ak. ³⁵ End ofëcak orewën këme yeyanaxënënd mondako, ax gi ex na mun cëndën. Er yandi ke

en cot aniyan and êenene, do en yëlaya wayët gër Axwën fo, këreṇun yaja na.

³⁶ Êambenjar ir yëlak mëne ax ñap ex na eṇo teb endënaŵ emeja end yata baṇo eñër eṇ axo mendëra ex na. Angëmëne anëka këṇo ŝanand oñandi odexëm ok, dilexo er yandi këṇo in, ñëreleṇo. ³⁷ Barikan êambenjar ir faÿëk gër emëkw edexëm mëne aṇo ñër na endënaŵ emeja end yata baṇo eṇ, enjekax ri ko. Barikan mëṇ dëṇ faÿëk eṇo gër emëkw edexëm exo bayixën nangërexe asoxari, ala aṇo nëÿali ex na. ³⁸ Ata ar këṇo yër endënaŵ emeja end yata baṇo an, enjekax ri ko. Bari ar aṇo ñër ex na an rik er yek nëmëc in.

³⁹ Asoxari ar yër këno an, aḃar ḃar këni gë icën indexëm inṇ ang kë nëka yo aniyan and icën aṇ. Xarak, and ko ŝës icën aṇ, axor ko xor exo ye eṇo ñër asoŝan aŝëxe, ar ex mëṇ bëte këreceṇ. ⁴⁰ Barikan, ang këme yëland wëno ak, asoxari ajo nëmëc kë yana eṇo nëngandërand angëmëne exo ḃayi icën këm. Wëno bëte, këme yëland, aŝot ŝot këmo Angoc and Kaxanu aṇ.

8

End yās er gër olaŝ eṇ

¹ End yās er oyel or ŝadaxa këneḃi gër olaŝ eṇ cëṇ, biyi ðek gë enang nang hi këne, aŝot ŝot këne onangëran ol. Barikan onangëran ol ndafënan kë lënanënd, xarak aṇana aṇ axemën kë xemënënd ekwëta el. ² Angëmëne ala exo yëland mëne yëÿ nang ko na, axo nang ex na

pere ang ÿapëk exo nangëdo ak. ³ Barikan ar ñan këno Kaxanu an, Kaxanu anang nang këno.

⁴ Awa end eyamb ed ÿas er oyel or şadaxa kënebi gër olaş eñ, anang nang këne mène Kaxanu ibat fo ex, do mène edaş el ÿoweÿ ax gi ex na gër ngwën ro. ⁵ Gayikwa angëmene bela exëna bër kë yëland okaxanu exëna, od ex gër orën do gër ebar, awa okaxanu ok do gë bëxwën bën, aÿëmb ÿëmb këni. ⁶ Barikan, biyi er nang këne mène Kaxanu ibat fo ex do mëñ ex Sëm in. Mëñ rik đek beÿ bën do biyi në endexëm këne liyaxënënde. Bëte Yesu Kërisët gabat ex Axwën arebi an. Mëñ rik đek beÿ bën do Kaxanu paş gë mëñ yël këbo aniyan añ.

⁷ Bari ax gi ex na đek fo şot këni onangëran olo. Enimin, bërëmar aÿër wër babi ekwëta ed edaş el. And këni yambënd ÿas er oyel or ñaş kënebi gër edaş añ, er këni yëland şadaxa dëñ ex. Ata onden otitarak ondebën oñ ex buyar. ⁸ Xarak ax gi ex na eyamb yamb këbo sëkalind gër Kaxanu: ga yamb yamb këne, ÿoweÿ abo başëta na; ga ane yamb exe na, ÿoweÿ abo başën na. ⁹ Barikan titinayindën, er këñun ÿapanënd in kërebi đënanënd na eñëñëxax bër sitarak gër ekwëta bën. ¹⁰ Gayikwa angëmene ar sitarak an exi watënd wëj ar gë onangëran an ga këy yambënd ÿas er oyel or ñaş kënebi gër edaş eñ, ax gi ex na nde mëñ ar sitarak gër onden an, ata ko yëla axor ko xor exo yamb mëñ bëte? ¹¹ Ata imaÿe ititarak ind racët këno Kërisët gë ecës edexëm in, mondako ko nemi në end onangëran orey. ¹² Ga kënebi wënanënd

mondako bëmaÿe bënd sitarak bëñ, do ga kën nëxenënd mondako onden ondebën oñ, Kërisët mëñ dëñ këno wënanënd. ¹³ Mëñ ex, angëmëne në end eyamb yamb këremo dënan eñëñëxax eñ imaÿe indam in, din ame yamb na ÿas er olaş eñ këdi ko wëndëra imaÿe indam in.

9

End ofarëxanda or Pol eñ

¹ Wëno ar yaya hi këme do parëxanda hi këme. Awat wat këmo Yesu, Axwën arebi an. Ata wën ex enjekax end şanëk gë andiyen and fana ke Axwën eñ. ² Angëmëne gër bela bëşëxe wëno ame gi ex na parëxanda, ndakan wën aŵa ŵa kën mëne parëxanda hi këme. Gayikwa wën ex nanganëme ir mëne parëxanda ir Axwën dëñ hi këme. ³ Mondako këmëni yakand bela bër ke xitind bën. ⁴ Ba wëno gë Barënbabas fo nde bayik abo ñap ex na eyambëran el do gë ecebëran el? ⁵ Abo ñap ex na nde mo ñër ala kala imaÿe itoxari ind gër Axwën? Ami kor na nde mo mëlarand ang këni rind oparëxanda ocëxe ok, gë bobinëm bor Axwën do gë Kefas? ⁶ Ba wëno gë Barënbabas fo nde ÿap këbo mi diyand gë er këmi şotënd gë andebi dëñ in? ⁷ Noÿo kë yend gër oşoroda do exo cosayand gë andexëm? Noÿo kë rind andëda and reseñ do axo yambënd na reseñ in? Noÿo këbi xadacënd oyel do axo cebënd na omër oñ?

⁸ Ba wëno ala fo nde kë yeyandërand mondako? Ax gi ex na nde end këme rend ejo na fo ex bëte gër acariya? ⁹ Enimin, ga ÿëgw këni

wa gër acariya: «Engaê end ki wëñënënd bële eñ, ax gi ex na mokap etëy edexëm el[✧].» Ba Kaxanu end ogaê fo nde këno balënd? ¹⁰ Enimin, në endebi wa rexën ko eño. Iyo në endebi yëgwaxën këni eño. Gayikwa ar kë yanënd bële an aÿap ÿapëk exo yarënd mëne ayamb ko yamb. Bëte ar kë wëñënd an, aÿap ÿapëk exo yarënd oset orexëm ol. ¹¹ Angëmëne biyi nedën kënun napul ir gër orën in, axureli nde këbo xureli angëmëne axana këmi xanand gër ndewën napul ir gër ngwën ro in? ¹² Gayikako ayëlëra kënebi yëlërand oparëxanda ocëxe ok, kaê ex ngwa biyi. Barikan, oset or ÿap këbo enëbo yël olo, ami mëka ex na. Ecëñëxët, aÿagën wägën këbo mi bayi kanarëxe këdi këmi wedi Atëfëtan and Kërisët añ.

¹³ An nang ex na nde mëne bër kë riyenind gër Aciw̄ and Kaxanu bën, gë bebër këni wëlarawënd oyël bën këni yambërand? Bëte bër kë êadaxand gër angëb bën, aêet kënebi êetënd er êadaxa këni gër angëb in? ¹⁴ Awa Axwën an mëñ rexën ko mëne bër kë femërand Atëfëtan bën eni dÿiyand gë er kënebi yëlënd në end Atëfëtan año in.

¹⁵ Wëno cëñ, bebër ÿap ke ene yëlënd bëjo, gamatak ame mëka ex na. Ado amun yëgwëlinđ na ene d'awënelixënegu. Ecës el saxan ke, gë ex yep end këme rafëtaxënënd eño. ¹⁶ Enimin, epemëra ed Atëfëtan el, ax gi ex na er këme rafënanđ. Gayikwa andiyen and nëyali ke Kaxanu ex, ax gi ex na er këme rafëtaxën. Dal ex

✧ 9:9 9.9 Acariyakinëm 25.4

kido abame femërand na Atëfëtan aṅ, axata xata doxe! ¹⁷ Kido ga ṽandi ke fo bame femërand, gë acosa hi dome. Barikan angëmëne ga ṽandi ke këme femërand, andiyen and xwëtënan këne ex. ¹⁸ Ine ex acosa andam aṅ? Ga këme femërand Atëfëtan aṅ acosa këm. Bëbër ṽap bax ene yëlënd në end Atëfëtan aṅo bën, ame kwëñe ex na ene yëlënd.

¹⁹ Gayikwa ado ga hi këme ar yaya gër bela dek, wëno dëṅ rixayak xadëp ir bela dek, mëni cotaxën bër Yesu Kërisët bëranjëm. ²⁰ And këme hi gë Bëšëwif aṅ, me gi ang Ašëwif fo, eno kwëtaxën Yesu. Bëte and këme hi gë bër kë sëfënd acariya aṅ, me gi ang bën ak, ado bayik ame bo ex na gër mbëña ind acariya aṅo, eno kwëtaxën Yesu. ²¹ And këme hi gë bëwendëran aṅ, me gi ang bën ak eno kwëtaxën Yesu. Barikan wëno ame gi ex na de ar gë acariya and Kaxanu këm, gayik Kërisët lëkaya ke gë acariya andexëm aṅ. ²² And këme hi gë bësitarak aṅ, me gi ang bën ak eni pëxaxën bësitarak bën. Mondako rixaya këme er ex yo, gër bër ex yo, eni pëxaxën ang ex yo, bërëmar. ²³ Do beṅo dek këme rind në end Atëfëtan and Yesu me cotaxën ma indam iṅ gër benjekax bend wëlawëk.

End bëxašër eṅ

²⁴ Aye nang kën mëne bër kë xašërend gër ambelëraya bën, dek ang exëni ak këni hërend. Barikan abat fo kë ñatëtënd do mëṅ këno fupand. Awa kemënayin en gërend aye en ṅatëtaxën. ²⁵ Dek bër kë xëñënanand okašër

bën, ašëbanaya këni šëbanayand bendanjëm. Mondako këni rind enëfi pupaxën gë er kë nemind. Barikan biyi gë er bayik ax nemind na këbo fupa Kaxanu. ²⁶ Awa wëno ahër këme hërënd, bari ax gi ex na ahër fo. Bëte ang awëñer fo hi këme, bari ame bënjarënd na awëñar fo. ²⁷ Ecëñëxët, motoroli këme sorolind eman endam eñ, ang end xadëp fo wëlaya këme, këdi këme ñata gë acosa këm, xarak wëno kë femërand gër bela bëšëxe.

10

End olaš eñ

¹ Bëmaÿe, end hi babi bëxarëk bërebi eñ, axe ñandi ex na en bayi nangërëxe: bën dek babi labënd añar añ, bën dek xegëta bax angwëngw añ. ² Bën dek buyi bax xobuyi or Moyis ol, kwëc gër añar do polo gër angwëngw. ³ Bën dek bax yambënd eyamb ebat, ed bax xaniwënd gër orën el. ⁴ Do bën dek bax šëbënd ešëb ceß ir bax xaniwënd gër orën in. Ašëb bani šëbënd gër angaÿ and Kaxanu, and babi sëfarand añ. Do angaÿ año hi bax Kërisët. ⁵ Barikan bëranjëm ang hi bani ak, abani ri na bend këño nënganënd Kaxanu beñ, mëñ šësëraxën këni gër ladawe.

⁶ Bend hi babi beño, bamatinali band këbo felërand ex këdi këne šote oñandi oñëñenax, ang bëxarëk bërebi ak. ⁷ Këren gi ex na bër xwëtak olaš, ang bëxarëk bërëmar ak. Oñëgw Omënëk ok ga këbi fëlëtënd wa mondako: «Bulunda in xwënda këni ñambëran do gë

oşeb. Ata xani këni eni nëxira[☆].» ⁸ Kërene yëlayaye na gër eñac ang yëlaya bani bërëmar ak xali akey amat, şës këni bela owëli alapem gë otas. ⁹ Kërenëño ŷanaxënënd ex na Kërisët an ang bano ŷanaxënënd bërëmar ak, ata şësëra këni ga ñatëra kënebi bandën. ¹⁰ Bëte këren ñunëñunand na ang bani wunëñunand bërëmar ak, ata şësëra këni ga lawëra këbi meleka ir ecës in. ¹¹ Betëm beño dek hi babi bëxarëk bërebi bën. Do er ŷëgwaxën këni ang amatinali and këbo felëra fo ex, biyi bër ñatënëgu këbo bakey bapelatar band ngwën bëjo. ¹² Awa ado en yëland mène axor kën xor en kwëŷëta eñëñenax eñ, titinayin këdi këñun nanëta! ¹³ Atëy ax gi ex na and bayik abi gind na bela. Barikan Kaxanu mokwëta hi ko, atëy gamatak axo teb na, eñun ñatënëgu na xarak ax gi ex na and kën xor. Gër atëy año fo ko necët er kën xoraxën in.

¹⁴ Mëñ ex, wën bër ke balënd mban bëjo, kwëŷëtayin ekëla ed olaş el. ¹⁵ Ang bër gë onden fo këmun felërand, do kamanin wën dëñ end këme rend eño. ¹⁶ Eşeb ceb ir këne yëlarënde gër ecemar ed Axwën in and këne şalend añ, ang gi ex na nde ejo ex ebaŷër ed gër oşat Kërisët el? Do amburu and këne şetërende añ, wacayak bëte ebar ed bar këne gër Kërisët gë eman endexëm el. ¹⁷ Gayikako amburu amat fo këne şetërende biyi bër hi këne bëranjëm, awa eman emat hi këne.

¹⁸ Kwitayinëbi enëng end Bëyisërayel eñ: and bani barërend cale do eni yambënd ŷas er oyel or şadaxa kënebi gër angëb eñ, abar bani

☆ 10:7 10.7 Andocane 32.6

barënd gë Kaxanu. ¹⁹ Ine ngwa këme rend? Ba mëne ýas er oyel or şadaxa kënëbi gër olaş eñ ýeý ex nde? Ba mëne eđaş el ýeý ex nde? ²⁰ Bëtëdëñ! Barikan er këni şadaxand gër eđaş in, bëyël kënëbi şadaxanënd, ax gi ex na Kaxanu. Xarak, axe ñandi ex na en bar gë bëyël bën. ²¹ Wën an kor na en yëlarënd andëmba and Axwën añ do gë andëmba and bëyël añ. An kor na en yambënd ecemar ed Axwën el do gë ecemar ed bëyël el. ²² Ba eño yakëraxi Axwën an nde ýandi këbo? Ba ojañ nde xuca kënëñone?

End eyamb yamb eñ

²³ Wëno axor këme xor me dind er ex yo, bari ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Ýoweý ax cëba ex na, bari ax gi ex na er ex yo kë xemënënd gër ekwëta. ²⁴ Ala kala calayindëlexo ofëcak or aşandañ ol, ax gi ex na orexëm fo. ²⁵ Yambindën ðek er këni fanënd gër marëse in. Këren mëkarand na këdi këñun wëlandëra gër onden ondwën. ²⁶ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Axwën Kaxanu xwënëk ebar el do gë ðek bebër hik gër ebar bën».

²⁷ Angëmëne ar ax gi ex na këreceñ wac këñun eyambëran do wën en ma en ye, yambin er kënun rëdën yo. Këren mëkand na en nang ba aýap ýap këñun, këdi kën wël onden oñ.

²⁸ Barikan angëmëne ala exo de: «Ýas eño er oyel or şadaxa kënëbi gër eđaş ex de.» Awa në end ar fel këñun eño eñ, këren yamb na këdi kën wël onden oñ. ²⁹ And këme rend: «Këdi kën

✧ **10:26** 10.26 Calemoñëw 24.1

wël onden onj», end onden ond ašëxen eŋ kême yeyanënd, ax gi ex na end onden ondewën eŋ. Enimin, inewã ke nêpaxën anjêlan and ala ašëxe gër er kême yêland aŷap ŷap ke in? ³⁰ Angëmêne wëno ošet oram ol kême xanand gë ecëkwa, ine cëŋ këne renaxën në end er kême šëkwand me yambaxën in?

³¹ Awa kën yambërand nde, kën šebërand nde ba kën rind er ex yo, calayindën ex canaya enjaran end Kaxanu eŋ. ³² Këren gi na ang ekaŷ ed këni fokërerand bela fo, ax gi ex na benëng becëxe, ax gi ex na Bëšëwif, ax gi ex na bër gër Amara and Kaxanu bën. ³³ Awa ola orewën ol gilex ang oram ak: gër febër kême rind axemëna kême xemënanđ, eŋo nëngan ala kala. Ofëcak or bela đek kême šaland, ax gi ex na oram fo, eni pëxaxën bëranjëm.

11

¹ Tëfëtelindëne ang këmo sëfëtelind wëno bëte Kërisët ak.

End bësoxari gër cale eŋ

² Ašëkwa këmun šëkwand end ga këne xwitand gër end ex yo eŋ, do end ga kën sëfënd bamërëwëra baŋ, ang sëyali këmun ak. ³ Aŷandi ŷandi ke en nang bëte mëne Kërisët ex alëngw ar asošan kala an, asošan an ex alëngw ar asoxari an, do Kaxanu ex alëngw ar Kërisët an. ⁴ Asošan ar kë šalend, ba kë yeyanënd ang alawënel fo monađ gaf an, aŋo pëbënd na Kërisët, alëngw arexëm an. ⁵ Barikan asoxari ar kë šalend, ba kë yeyanënd ang alawënel

asoxari fo, d'abërëxe gaf an, në ecëfënin e'no icën indexëm in: er hi ko ang ašëk šëk këno fo. ⁶ Ata cëkëleno saxëk, angëmëne axo d'abënd na gaf irexëm in! D'abindëlexo gaf in, angëmëne ašëfën ex eno kacan omban o'ŋ, ba eno cëk lir-lir. ⁷ Asošan an a'ŋo ñap ex na exo d'abënd gaf in, gayikako më'ŋ ex e'ña'w e'ŋ do gë enjaran end Kaxanu e'ŋ. Xarak, asoxari an ex enjaran end asošan e'ŋ. ⁸ Enimin, Kaxanu nēcëtëgu kë'ŋo asoxari an gër eman end asošan, a'ŋo nēcëtëgu ex na asošan an gër eman end asoxari*. ⁹ Bëte Kaxanu ri kë'ŋo asoxari an në end asošan, a'ŋo di ex na asošan an në end asoxari. ¹⁰ Më'ŋ ex, a'ŋap ŷapëk asoxari an exo d'abënd gaf in, eni wataxënënd omeleka ok mëne afëb fëb kë'ŋo icën indexëm in. ¹¹ Barikan gër biyi bër bar këne gë Axwën bën, asoxari an axo gi ex na asošan këm, bëte asošan an axo gi ex na asoxari këm. ¹² Enimin, ang šanëgu ko asoxari an gër asošan ak, asoxari an kë'ŋo rëwënd bëte asošan an. Do e'ŋo d'ek gër Kaxanu xaniwëk. ¹³ Kamanin gë andewën a'ŋ dë'ŋ: a'ŋap nde ŷapëk asoxari an e'ŋo calend Kaxanu d'abërëxe gaf in? ¹⁴ Ola or ala ol dë'ŋ kë'ŋun sëyalind mëne ašëfën ex angëmëne asošan an e'ŋo cak omban o'ŋ. ¹⁵ Xarak, omban ocakax o'ŋ enjaran ex gër gaf ir asoxari, gayikwa Kaxanu yël kë'ŋo omban ocakax ang elabaxën ed gaf fo. ¹⁶ Angëmëne ala exëna ar ñanëk ecampëre ed gër endey e'ŋo el, biyi cë'ŋ abo mër ex na mondako do bëte gër d'ek Bamara band Kaxanu abi mër ex na mondako.

* 11:8 11.8 Añanar 2.21

End ecemar ed Axwën eŋ

17 Ang këmun felëra gërëgako ak, arexëra këmun rexëra. Amun cëkw na gayik and kën fedër aŋ en ñeŋenaxën nëmëc kën fedërënd, ax gi ex na en yexën nëmëc. 18 Eñanar eŋ, awël wël këme mëne, and kën fedër gër cale aŋ, bakucara exëna mërëxand irewën. Ado eŋo, wëno təkër fo w̃a këme. 19 Afo ex gi wa bakucara andewën rewën aŋ eni canayaxën mërëxand irewën bër kē xemënanđ gër atëy bën. 20 Awa wën and kën fedër aŋ, ax gi ex na en cetëraxën ecemar ed Axwën el. 21 Gayikwa and kën yambërand aŋ, ala kala anëkan kēŋo nēkanënd exo dēdfaya mēŋ gabat ecemar edexëm el. Ata abat eŋo yambënënd enjo eŋ, ajo eŋo ñawënd. 22 An gi ex na nde gē bëciw̃ bënd gër ed kën yambëraw do en cebëraw? Ba Amara and Kaxanu aŋ nde kën yepënënd ga kënëbi šëfëninënd ako bër yoweÿ ani cot ex na bën? Ine këmun fel? Ašëkwa nde këmun šëkwa? Ali, gër endey eŋo amun cëkwa na.

23 Gayikwa wëno, er sëyali ke Axwën do nangën këmun in ex: Axwën Yesu ga w̃ed ko amburu aŋ, yatir lëxw këno gëmëd. 24 Šëkwa kēŋo Kaxanu, hëmbëndër ko, do re ko: «Ejo ex eman endam eŋ, wën yël këmun. Diyindën mondako ene kwitaxënënd.» 25 Bëte and yambëra këni aŋ, w̃ed ko andëmba and gē ngoy aŋ do re ko: «Ejo ex ošat oram oŋ, ošat or eter ekašax ed Kaxanu gē bēla el. Diyindën mondako ene kwitaxënënd nand kën šëbënd yo.» 26 Gayikwa, nand kën yambënd yo mburu iŋo, do nand

kën šebënd yo ngoy iņo, ecës ed Axwën el kën sëfëtënd mondako xali exo bakaw.

²⁷ Mëņ ex, ar kë yamb mburu iņo do exo ceb ngoy ind andëmba and Axwën iņ, xarak aņo ñap ex na an, anëka wënan ko eman end Axwën eņ, do gë ošat orexëm oņ. ²⁸ Awa ala kala kamanindëlexo ola orexëm ol, đamana exo yambaxën mburu iņ, do exo cebaxën ngoy iņ. ²⁹ Gayikwa ar kë yamb mburu iņo, do exo ceb ngoy iņo an pitëndërëxe eter ed gë Axwën el, kiti indexëm fo yamb ko do šeb ko. ³⁰ Mëņ ex, mërëxand irewën bëranjëm šëxwërak, bëranjëm seyik, do bëranjëm šësëk. ³¹ Angëmëne gë andebi dëņ këne xitiyande, Axwën an abo kiti na. ³² Barikan, Axwën an awërëšët këbo wërëšët gë bebër këbo xitind bën këdi këbo nëp andamat gë bër gër ngwën bën.

³³ Awa bëmaýe, and kën fedër en yambaxën ecemar ed Axwën aņ, cënirindën andewën rewën aņ. ³⁴ Angëmëne ala xor këņo na enjo eņ, yambërawëlexo pere gër ndebën, ata bayik an mëlau na kiti iņ.

Omëka od bayik ok cëņ, ayaka këmum yakad and këme yelid aņ.

12

End banjëla eņ

¹ Bëmaýe, end banjëla band ko šetëndërënd Angoc Amënek beņ cëņ, axe ñandi ex na en bayi nangërëxe. ² Anang nang kën ang hi ban ak, ang hi ban bër aņo kwëta ex na Kaxanu fo, ang exëni benëng bend bela bendanjëm ak. Asëk

awëlara fo baɣun wëlarand gër eñëɣenax do baɣun nambelirand gër betëmbak, gër olaş or ax yeyandërand na. ³ Mëɣ këmün felaxënënd mëne ala ax kor na exo yeyanënd gë Angoc and Kaxanu aɣ do exo dend: «Katalenjo tan kata Yesu!» Bëte ala ax kor na exo dend: «Yesu ex Axwën an!» xarak ax gi ex na Angoc Amënëk aɣ nangën këno eyeyan elo.

⁴ Ata Angoc Amënëk amat fo ex, barikan mëɣ kë şetëndërënd banjëla band fitarëk. ⁵ Bandiyen baɣ afitar fitarëk, barikan Axwën abat fo këno rinënd. ⁶ Bandixa baɣ afitar fitarëk, barikan Kaxanu ibat fo kë rind er ex yo gër bër ex yo. ⁷ Angoc Amënëk aɣ këno yëlënd ala kala anjëla and gë ofëcak or bela đek. ⁸ Enimin, Angoc amat aɣo fo këno yëlënd, abat eyeyan ed orenik, do ajo eyeyan ed onangëran. ⁹ Angoc aɣo fo këno yëlënd abat ekwëta el, do ajo banjëla band epakën ed bëşëxwëra el. ¹⁰ Bëte Angoc aɣo fo këno yëlënd abat anjëla and exo dind becarax; ajo anjëla and edeyara ed bend re ko Kaxanu; ajo, anjëla and epitëndër ed bangoc el; ajo, anjëla and exo yeyanënd oyeyan oşëxe; ajo bëte, anjëla and exo ɣatelind oyeyan oɣo. ¹¹ Angoc amat aɣo fo kë rind beɣo đek. Mëɣ kë şetëndërënd banjëla baɣ ang këno ɣandind ak: enjo yël ala kala anjëla and fitak.

End amatali and eman enj

¹² Enimin, eman end ala enj, emat fo ex ado ga kë barënd owal odanjëm. Do gayikako, abar kë barënd đek owal ok eman emat ado ga ɣëmbëk, mondako fo ex end Kërisët enj. ¹³ Gayikwa ene

gixëne eman emat, gër Angoc Amënëk amat buyi këbo biyi dek: hik Bësëwif bën, hik bër benëng becëxe bën, hik okadëp ok, hik bër yaya bën. Do gë Angoc Amënëk aņo fo yëm këne biyi dek.

¹⁴ Mondako fo ex end eman end ala eņ, owal odanjëm barëk, ax gi ex na wal ibat. ¹⁵ Kido sapar in are bax rend gayikako ax gi ex na ataxan, ax gi ex na wal ir eman. Ata nde wăcaya dox mēne anēka rēxētak gër eman? ¹⁶ Kido anēf aņ are bax rend, gayikako ax gi ex na angēs, ax gi ex na wal ir eman, wal ir eman dēņ bayi dox. ¹⁷ Kido eman end ala eņ angēs fo hi bax, mondake doxo wëlërand? Kido eman end ala eņ anēf fo hi bax, mondake doxo wëranënd? ¹⁸ Yama Kaxanu ga šomëndërëk nde dek owal od eman ok ang yāndi këņo ak. ¹⁹ Kido dek owal ok erebat fo hi bax, eman ax gi dona. ²⁰ Awa gërëgako owal odanjëm barëk, barikan eman emat fo ex. ²¹ Angēs aņ ax kor na ex de mēne aņo balënd na end ataxan eņ. Bëte gaf in ax kor na ex de mēne aņo balënd na end osapar eņ. ²² Ecëñëxët, owal od eman od sitarak nēmëc ok dēņ, gë ofëcak ex. ²³ Owal od këne yëlände ašëfën šëfënëk enëcët ok, nēmëc këne fëbënde. Do mondako këne šonënde nēmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bela ok. ²⁴ Xarak, owal od yāpëk eni watënd ok, ane conënd ex na. Enimin, Kaxanu rik mondako eman eņ ene pëbaxënënde nēmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bela ok. ²⁵ Dek owal ok kë rëcarënd këdi kë šapër eman eņ. ²⁶ Do angëmëne wal ibat kë sorond, dek owal od eman ok kë sorond. Bëte angëmëne wal ibat ex mocëkw, dek owal ok këņo nëngandërand.

²⁷ Awa wën dëk eman emat hi kën, eman end Kërisët eŋ do ala kala wal hi ko. ²⁸ Xarak, Kaxanu xwët këbi gër Amara and bërëwāk endexëm: ga ŷana këni oparëxanda, bëtëgu këni bëlaŵënel, bëtëgu këni bëte bësëyali. Kaxanu axwët xwët këbi bëte bër gë anjëla and edi ed becarax, bër gë anjëla and epakën ed bësëxwëra, bër gë anjëla and edëcara ed bëla, bër gë anjëla and olëngw, do bër gë anjëla and eyeyan ed oyeyan ošëxe. ²⁹ Dëk oparëxanda fo nde exëni? Dëk dëk fo nde këni yeyanënd ang bëlaŵënel fo? Dëk bësëyali fo nde exëni? Dëk fo nde këni rind becarax? ³⁰ Dëk fo nde šot këni banjëla band epakën ed bësëxwëra? Dëk fo nde këni yeyanënd oyeyan ošëxe? Dëk fo nde këni ŷatelind oyeyan ošëxe oŋ? ³¹ Awa balëkënalindën ocal od banjëla band xëbënëk nëmëc ok.

Do wëno aŵasin këmun ŵasin fëña ir xëbënëk nëmëc in.

13

End aŋana eŋ

¹ Ado me yeyanënd oyeyan or bëla oŋ, do gë or omeleka oŋ, xarak aŋana axe gi ex na, ang atëmb and këni sëmënd fo hi këme, ang etala ed kë wëhind fo hi këme. ² Ado me gi areyara ar bënd Kaxanu, anang ar dëk beconëšon, do ar nangërak dëk. Ado me cot ekwëta ed kë sëngërebëtënd osënd el dëŋ, xarak aŋana axe gi ex na, ŷoweŷ ame gi ex na. ³ Ado mëni cetërand napul iram in dëk bëxaŷënaxik bën;

ado me dëxwënd eman endam eñ gër xodux, xarak aņana axe gi ex na, ofëcak axe gi ex na.

⁴ Ar gë aņana an abuņa ko buņand, anënga nënga ko, aņo yakëraxind na, axo dafënanand na, axo pufënanand na. ⁵ Axo dind na end ax ñap ex na eñ, aņo balënd na endexëm fo, axo wërënanand na, ala aņo penanënd na eñëjënax. ⁶ Bëte ar gë aņana an, end dal eñ këņo fatënd, ax gi ex na osëmbak ol. ⁷ Aseban ko sebanënd end ex yo, aũa ko wënd end ex yo, ayar ko yarënd end ex yo, abuņa ko buņand end ex yo.

⁸ Aņana aņ er din ir din ex. Edeyara ed bend Kaxanu el, ayep kë yep. Oyeyan ošëxe oņ, ayep kë yep. Bëte onangëran ol ayep kë yep. ⁹ Gayikwa bend Kaxanu beņ, mar fo këne nangënde, mar fo këne reyande ang bëlawënel fo. ¹⁰ Barikan and kë faỹaya beỹ dek aņ, er ebax mar fo in ayep kë yep.

¹¹ And hi bame itox aņ, ang itox fo bame yeyanënd, ang itox fo bame yëlarand, do ang itox fo baxe fëninand bendey beņ. Barikan and nangaya këme aņ, aseb seb këme osoxëtox ol. ¹² Doro doro, awat këne watënde beỹ bën ang në anangoye fo, mëd-mëd fo. Barikan awat këne wat kerët. Gërëgako bendëmar fo nang këme. Barikan anang këme nang ang nang ke Kaxanu ak.

¹³ Awa gërëkako betas beņo kë bayi: ekwëta el, eyar el do gë aņana aņ. Barikan aņana aņ xëbënek nëmëc.

14

End cale eņ

¹ Calayindën en gi bër gë aņana. Ñandindëleņun en cot banjëla band Angoc Amënëk baņ, adofa anjëla and eyeyan ed ang alawënel fo aņ. ² Enimin, ar kë yeyanënd oyeyan oșëxe an, Kaxanu këņo yeyanelind, ax gi ex na bela gayik er ko rend in ala aņo pënind na. Angoc Amënëk aņ wa këņo ñebëtënd exo yeyanënd bend ŝonayak baņ. ³ Ar kë yeyanënd ang alawënel fo an, bela bën këbi felërand: bër gër Amara bën këbi xemënënd gër ekwëta, bën këbi felënd eni kapina, bën këbi bașënënd banjëlan. ⁴ Ar kë yeyanënd oyeyan oșëxe an, ola orexëm ol ko xemënënd gër ekwëta, ar kë yeyanënd ang alawënel fo an, Amara aņ ko xemënënd. ⁵ Aņandi ļandi ke wën đek en yeyanënd oyeyan oșëxe. Barikan en yeyanënd ang bëlawënel ļandi ke nëmëc. Ar kë yeyanënd ang alawënel an xëbënëk nëmëc gë ar kë yeyanënd oyeyan oșëxe an. Angëmëne cëņ aņateli ko ñatelind, axemën këbi xemën bër gër Amara bën. ⁶ Do gërëgako bëmaļe, ofëcak nde kën ŝot na angëmëne me yeli gër ndewën, do me yeyandërand oyeyan oșëxe gër ed ebax mun mëlanëli, end nangën ke Kaxanu eņ: onangëran ol, edeyara ed bend Kaxanu el, ba osëyali ol?

⁷ Angëmëne acëroti aņ, gë atëmb aņ an-damat kë wëlind, mondake ko bara ala xarak er këni farixënd in, gë er këni sëmbënd in axo pitëndërend na? ⁸ Do angëmëne ofarix

or kereloŋ ol ax wëlind na šenene, noŋo kë xëñënara ond gër emer oŋ? ⁹ Andamat ex gë endewën eŋ, angëmëne end kën yeyanënd gë oyeyan ošëxe eŋ, ala ax ŋatelind na, noŋo këŋo fëni? Ata ayeyandëra fo kën yeyandërand. ¹⁰ Oyeyan or bela oŋ moñëmb ÿëmbëk gër ngwën ro. Do eyeyan ed ex yo bër kë yeyanënd bën awëlëraxën këni wëlëraxënënd. ¹¹ Awa angëmëne ame wëlënd na er ko rend ar ke yeyanelind in, aliyer hi këme gër ndexëm do mëŋ bëte anangërarëx këmo xwët. ¹² Mondako fo ex endewën eŋ, gayikako banjëla band Angoc Amënëk baŋ kën šaland, awa kamënin de aye ediyenexën el. Barikan gilex ekemënaxën ed ekwëta ed bër gër Amara el.

¹³ Mëŋ ex, ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, karaleŋo Kaxanu eŋo yël anjëla and exo ŋatelixënënd bebër ko reyand bën. ¹⁴ Gayikwa angëmëne gë oyeyan ošëxe këme šalend, gë angoc andam aŋ këme šalend, bari gër onden ondam ame nangënd na er këme rend in. ¹⁵ Do mondake ŷapëk me dind? Awa ašale këme ŷana me calend gë Angoc aŋ. Bëte ašale këme ŷana me calend gë onden ondam oŋ. Aŷëwëra këme ŷana me ñëwërand gë Angoc aŋ, bëte aŷëwëra këme ŷana me ñëwërand gë onden ondam oŋ. ¹⁶ Enimin, angëmëne gë Angoc Amënëk aŋ fo, këy xarand oyekax ol gër Kaxanu, ar ax nang ex na end oyeyan ošëxe an, mondake cëŋ ko yaka «Amen», gayikako aŋo pënind na er këy rend in? ¹⁷ Dal ex mëne ang këy šalend ak dek xëbënëk, bari ala aŋo kemënënd na gër ekwëta.

¹⁸ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu gayik wëno

dëŋ këŋo ŝalend gë oyeyan oŝexe oŋ nëmëc wën dek. ¹⁹ Barikan and këme hi gër Amara aŋ, er ke fecanënd me deya benjo bend këbi fëni bela, gë me deya bendey owëli epëxw gë oyeyan oŝexe.

²⁰ Bëmaÿe, këren gi na de ang obaŝ fo gër epitëndër ed beÿ. Giyin bëxarëk gër epitëndër ed beÿ, barikan gër edi ed eñëñënax, giyin ang obaŝ fo. ²¹ Gër acariya ÿëgw këni:

«Gë bela bër kë yeyanënd oyeyan oŝexe,
gë ofërëya or bëliyer,
këmëni ÿana mëni pelërand bulunda ijo,
barikan ani ñana na ene baxëtënd, re ko Axwën
an[✧].»

²² Awa gër bër ax gi ex na bërëwëk, oyeyan oŝexe oŋ, nanganëme ex, bari ax gi ex na nanganëme gër bërëwëk. Bëte edeyara ed bend Kaxanu el, nanganëme ex gër bërëwëk, bari ax gi ex na gër bër ax ma ex na. ²³ Gako Amara dek eni barër gër cale, bën dek eni yeyanënd oyeyan oŝexe do eni ŋatëgu ngwa na bër obaxët, bër ax nang ex na end oyeyan oŝexe, ba bër ax gi ex na bërëwëk, ani yëla na nde mëne anëka ŝenëkët këŋun? ²⁴ Barikan angëmëne wën dek en yeyanënd ang bëlawënel fo do exo ŋatëgu ar ax gi ex na këreceŋ, ba ar ax nang ex na end oyeyan oŝexe, wën dek këŋo fëlët, wën dek këŋo nöp. ²⁵ Bend ŝonayak gër emëkw edexëm beŋ kën ŝonët. Ata mëŋ and ko foxi eyiÿ el ñëŝ gër ebar aŋ, aŝale këŋo ÿana eŋo calend Kaxanu do exo dend:

«Enimin, Kaxanu ro hi ko mërëxand irewën!»

✧ **14:21** 14.21 Esayi 28.11-12

End bend šodfe-šodfe gër cale eŋ

²⁶ Awa bëmaŷe, mondako ŷapëk en dind. And kën fedër gër cale aŋ, diyindën abat abat er këŋun xemën gër ekwëta in: hik ar gë oyëkan an, hik ar gë osëyali an, hik ar kë reya end Kaxanu an, hik ar kë yeyan gë eyeyan ecëxe an, hik ar kë ħateli eyeyan elo an. ²⁷ Angëmëne bela exëna bër kë yeyan gë oyeyan ošëxe, yeyanëlexëni abat abat, bëxi ba bësas, ata gwac kë hi. Bëtëlexo ar kë ħateli er re këni an. ²⁸ Angëmëne er këni rend bër gë anjëla and oyeyan ošëxe in, xarak aħateli ax gi ex na, cësinalëxëni gër Amara. Er ebax eni yeyan in, bayilebi bën fo do gë Kaxanu. ²⁹ End bër kë yeyanënd ang bëlaŵënel fo eŋ cëŋ, bëxi ba bësas yeyanëlexëni, do bër këbi baxëtënd bën, yixëtindëlexëni er wël këni in. ³⁰ Angëmëne ala ašëxe exo cot amëd aŋo dëŋ, end nangën këŋo Kaxanu, awa cësinalëxo aŷanar an. ³¹ Enimin, wën dëk axor kën xor en yeyanënd ang alawënel ar Kaxanu fo, abat abat, eni tëyaxën ŷeŷ, do eni kemaxën gër ekwëta bër kë baxëtënd bën. ³² Onden ond bëlaŵënel oŋ abana kë banand gër bëlaŵënel bëšandaŵ. ³³ Gayikwa gër ed hi ko Kaxanu, oβetak fo ex, ax giŋd na šodfe-šodfe.

Ang këni rind dëk bëŵënëk bën gër Bamara bandebën ak, ³⁴ bësoxari bën cësinayindëlexëni gër Amara, gayikwa ax ħap ex na eni yeyandërand. Pëbëndëlenëbi bëcën bëndebën bëŋ, ang rek acariya ak. ³⁵ Angëmëne ŷeŷ ŷandi këbi na eni tëya, mëkayindëlenëbi bëcën bëndebën bëŋ gër bëciŵ. Gayikwa ax ye ex na

asoxari an exo yeyanënd gër Amara. ³⁶ Ba gër ndewën nde şanëguk eyeyan ed Kaxanu el? Gër ndewën fo nde řatëlik?

³⁷ Angëmëne ala exo yëland mëne alawñenel ba ar gë Angoc Amënëk hi ko, nangëlexo mëne end yëgwënëli këmuna eņo, apela and Axwën ex.

³⁸ Do angëmëne axo nang ex na eņo, awa mën bête ala aņo nang na.

³⁹ Awa bëmaņe, řandindëleņun en yeyanënd ang bëlañenel fo, do këren cëbanënd na eyeyan ed oyeyan oşexe el. ⁴⁰ Barikan diyindën er ex yo ang yãpëk ak, do şenene.

15

End Atëfëtan eņ

¹ Bëmaņe, baxëtine mun kwitan Atëfëtan and nangën këmuna aņ, and xwëta kën do xemënali kën şenene aņ. ² Gë Atëfëtan aņo şot kën apexa aņ, angëmëne ang nangën këmuna ak xwëtaya kën gër owëkw orewën. Angëmëne anëngwët nëngwët kën Atëfëtan aņo, ekwëta edewën el yoweỹ ax gi ex na.

³ Endey eņanar end sëyali këmuna eņ, end sëyali bane wëno bête eņ:

«Kërisët wa şësëk në end beñëņenax bendebi, ang rek Oñëgw Omënëk ak.» ⁴ Afel bamun felënd mëne Yesu awëg wëg bano, barikan xani ko gër ecës akey atasën aņ, ang re bax Oñëgw Omënëk ak. ⁵ And xani ko aņ, pere şanayaxën babi Kefas do gë oparëxanda epëxw gë oki ok. ⁶ Aşanayaxën şanayaxën babi bête bëmaņe bëņ,

✧ **15:3** 15.3 Esayi 53.5-12

ang hi bani bela okeme oco axuca, do bën ðek wat këno. Bëranjëm ga këni liya ðayi këni, bërëmar fo şësëk. ⁷ Ata şanayaxën këno Şak do bête ðek oparëxanda ok. ⁸ And şanayaxën këbi bën ðek aŋ, şanayaxën ke wëno, ar hik ang itox ind rëw këno ŋatërëxe amëd and ŋapëk aŋ fo. ⁹ Gayikwa wëno xurik ex ða gër oparëxanda od Yesu ðek. Gayikako arixëra bamëni rixërand bër gër Amara and Kaxanu bën, wëno ax ñap ex na ene macënd parëxanda. ¹⁰ Barikan oyekax or Kaxanu ol rik hixën këme er hi këme in, do oyekax or rin ke olo, ax gi ex na or gë ofëcak këm. Ecëñëxët, wëno riyenik nëmëc bën ðek. Barikan oyekax or Kaxanu or ex gër ndam ol riyenik, ax gi ex na wëno. ¹¹ Awa hik wëno, hik bën mondako këmi femërand, do mondako ex ekwëta ed fëxaxën kën el.

End ekani gër ecës eŋ

¹² Xarak, angëmëne afem këni femënd mëne Kërisët axani xani ko gër ecës, inecëŋ këni rexënënd bërëmar gër ndewën na mëne ekani ed bëshësëk ax gi ex na? ¹³ Angëmëne ekani ed gër ecës ax gi ex na, awa Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁴ Do angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, awa epemëra ed këmi femërand el gë ofëcak këm ex, do bête ekwëta edewën el ed gë ofëcak këm ex. ¹⁵ Ata biyi er hi këmi ang otëde od këno nëgwëşanënd Kaxanu fo, gayikako areya këmi reyand mëne mëŋ xanin këno Kërisët gër ecës, xarak aŋo kanin ex na, angëmëne ðal ex mëne bëshëk bën ani kanind na gër ecës. ¹⁶ Enimin, angëmëne bëshëk bën ani

kanind na gër ecës, Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁷ Awa wën ga kën ri beñëñenax beñ bayi kën, angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, ekwëta edewën el ofëcak këm ex. ¹⁸ Do bërëwäk end Kërisët bër këbi raşënd gër ecës bën, anëka nemi këni. ¹⁹ Angëmëne gër anıyan and ebar ro fo këne yarënde end Kërisët eñ, awa biyi ex bër xurik ex kañën gër bela ðek.

²⁰ Barikan ðal dëñ wa ex, Kërisët axani xani ko gër ecës: mëñ ex ayanar ar xanik an, eni koraxënënd eni kani bër këbi raşënd gër ecës bën. ²¹ Awa gayikako në end ala abat fo yowaxënëguk ecës el, bête në end ala abat fo yowaxënëguk ekani ed gër ecës el. ²² Enimin, ang këni şësënd ðek bela bën në end ga bar këni ola ol gë Adam, bën ðek mondako fo këni xani gër ecës në end ga bar këni ola ol gë Kërisët. ²³ Barikan axanira këni xanira ala kala gër enga endexëm: Kërisët mëñ ayanar ar xanik gër ecës an, bête eni kaniraxën bërëwäk endexëm bën and ko bakaw añ. ²⁴ Ata ex ñatëgu ngwa ekwët ed ngwën el, do Kërisët eño maş owun ol Faba Kaxanu, and ko wëña olëngw or ex yo, gë or gapak or ex yo, gë panga ind ex yo. ²⁵ Gayikwa Kërisët afo exo mun efi beñaxën ðek bërangoÿëra andexëm bën. ²⁶ Ata arangoÿëra afelatar ar këño wëña an, ex ecës el. ²⁷ Enimin, Oñëgw Omënëk ok are rek:

«Ayël yël këño owun ol gër beÿ ðek».

Barikan and rek mëne gër beÿ ðek wun ko añ, aye nang këne mëne ax gi ex na gë Kaxanu ak,

mëḡ ar yël këḡo owun olo an. ²⁸ Do and ko wun Kërisët gër beÿ dek aḡ, ata mëḡ Asëñiŵ dëḡ kë yëlaya gër ar yël këḡo mbëña ind beÿ dek an, exo gixën Kaxanu dek gër bela dek.

²⁹ Kido ax gi bana mondako, ine doni rind bër këñëbi buyind në end bër šësëk eḡ? Ineŵa këñëbi buyixënënd angëmëne bësësëk bën ani kanind na gër ecës? ³⁰ Do biyi cëḡ, ineŵa këbo feceraxënënd ecës el apëxëd and ex yo?

³¹ Bëmaÿe, wëno key yo key wa ga fecerand ecës el. Barikan ga ke nëngandërand endewën eḡ këme yeyanaxënënd mondako ga bar këne ako gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ³² Angëmëne në end banjëlan band bela fo bami ŵerënd gë oŵacar ol gër Efes, ofëcak nde këmi šot na? Angëmëne bësëk bën ani kanind na gër ecës, dindëne ngwa ang futëk Oñëḡw Omënëk ak:

«Yambërandëne do cebërandëne gayikwa ecan ašës këne šëse✧.»

³³ Ala këreḡun yifad na:

«Ebar ed gë bela bësëmbak el, këbi nëxenënd bër šenene bën.»

³⁴ Ata bakarëleḡun de onden oḡ do tebin emendëran el. Enimin, ang hi kën ak, bërëmar ano nang ex na Kaxanu. Eḡun cëfënanaxën këme yeyanënd mondako.

End eman engašax eḡ

³⁵ Barikan ala kë ŵëka na: «Mondake wa këni xanind bësëk bën? Gë eman end fe këni bakawënd?» ³⁶ Ar kë yeyanënd mondako an, afëñirëx exo! Wëḡ wa er këy nedënd in, ax gi

ex na nde ašes kë šesënd đamana ex điyaxën gašexe? ³⁷ Do enjëlir eņ këy nedënd eņ, đamat enjëlir end bële, ba end eneđa ecëxe, ay nedënd na gë añamb. ³⁸ Ata Kaxanu kë rind eneđa kala gë añamb, ang këņo ŷandi ak, eneđa kala gë añamb andexëm. ³⁹ Bebër gë onjën bën ani gi ex na gë eman emat: pit ex eman end bela eņ, pit ex eman end oŵacar eņ, pit ex eman end ošël eņ, do pit ex eman end oxan eņ. ⁴⁰ Beman bend gër orën exëna, bête beman bend gër ebar exëna. Barikan enjaran end beman bend gër orën eņ, ax gi ex na andamat gë end beman bend gër ebar eņ. ⁴¹ Ax gi ex na nde eňan eņ gë oye orexëm ex, facawĩ in gë oye orexëm ex, do oŵal oņ oye orebën pit. Oŵal oņ dëņ afitar fitarëk oye ol: emal kala gë enjaran endexëm ex.

⁴² Awa mondako fo ex end ekani ed bëshësëk eņ. Ala ar wëg bano gë eman end kë šesënd an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end din ax cës na. ⁴³ Ar wëg bano gë eman end enjaran këm an, exo nëngëtaw gër ecës, gë eman end gë enjaran. Ar wëg bano gë eman etitarak an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end gë ojawĩ. ⁴⁴ Gë eman end kënëbo wëg eņ, ošapar do gë oňas ex, ata ene nëngëtawëye gër ecës gë eman end angoc. Gayikako eman end gë ošapar do gë oňas exëna, bête eman end gë angoc exëna. ⁴⁵ Mëņ rexënëk Oňëgw Omënëk ok: «Adam, ala aňanar ar bax liyand an, hi baxo gë eman end gë ošapar do gë oňas» Ar hik Adam ifelatar an, exo angoc and kë liyanënd an. ⁴⁶ Ar gë eman end gë ošapar

✧ **15:45** 15.45 Aňanar 2.7

do gë oñas an, hik aýanar an, ax gi ex na ar ex angoc an; ar ex angoc an bëtëguk. ⁴⁷ Ala aýanar ar ri këno Kaxanu gë obar an, gër ebar xaniw ko. Ala axinëm an cëŋ, gër orën xaniw ko. ⁴⁸ Ala ar ri këno Kaxanu gë obar an, ang bela bër gër ebar ro ak hi ko. Ar gër orën an cëŋ, ang bër gër orën ak hi ko. ⁴⁹ Do ang şot këne gër ola orebi eñaŵ end ar ri këno Kaxanu gë obar ak, mondako fo këne şote eñaŵ end ar gër orën eŋ.

⁵⁰ Bëmaýe, ga re këme: oyas ok do gë oşat oŋ ax kor na ex dıl gër owun or Kaxanu. Eman end kë şësënd eŋ, ax kor na ex ŋat gër anıyan and din ir din. ⁵¹ Baxëtine mun nangën econëşon eŋo: afo daşëra na biyi dek gër ecës, barikan biyi dek këne nëngwëtaye gë beman bendebi ak. ⁵² Ang ýandëk eŋëpar ed angës ak, mondako fo kë ýand enëngëtara ed bëşëk el gë eman end din ax cës na eŋ, and kë wëli ofarix or kereloŋ ifelatar aŋ, biyi dek këne nëngwëtaye. ⁵³ Eman end kë nemind eŋ, afo ex nëngwëta eman end din ax nemi na, do eman end kë şësënd eŋ, ex nëngwëta eman end din ax cës na.

⁵⁴ Eman end kë şësënd eŋ, and kë şudfa eman end din ax cësënd na, do eman end kë şësënd eŋ ex gi eman end din ax cës na, amëd aŋo fo kë ĩata er rek Oñëgw Omënëk in:

«Dodo anëka xor këno ecës el,
ecës ax bo ex na[✧]!

⁵⁵ Do wëj ecës el,
feye ex panga indey in?
Feye ex anjif andey aŋ[✧]?»

✧ 15:54 15.54 Esayi 25.8 ✧ 15:55 15.55 Ose 13.14

⁵⁶ Anjif and ecës aŋ ex, eñjënax eŋ. Do panga ind eñjënax in ex, acariya aŋ. ⁵⁷ Barikan, cëkwanëŋone Kaxanu ga yël këbo angora aŋ paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

⁵⁸ Awa wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, kemin mbaŋ ang bebër ax têngërëbëtand na fo. Kemënayindën key yo key gër andiyen and Axwën ga nang kën ako mëne er kën riyenind in ax gi na gë ofëcak këm gër ebar ed bar kën gë Axwën an.

16

End amarënen eŋ

¹ End amarënen and kënëbi rëcaraxën okëreceŋ od gër Yerusalem eŋ cëŋ, wën bëte barin ðek ang fel këmëni bër gër Bamara band ebar ed Galasi ak. ² Yatir akey aŋanar and loxo, ala kala pitindëlexo kodî in, ang ex ojaŵ odexëm ak, do exo mëxwëta gër iciŵ indexëm. Këren cëni na me ŋatëli en dixën amarënen andewën aŋ. ³ And këme ñatëli aŋ, gë okayëta këni yeli bër kënëbi sana eni mëla oyël orewën gër Yerusalem bën. ⁴ Angëmëne afo me ye wëno bëte, awa ðamana ibat këmi yed.

End ofamana od Pol eŋ

⁵ Anëngali këmun nëngali and këme sëfëra ðek ebar ed Masedëwan aŋ (gayik ayeli këme yeli, end bangol band gër ebar elo eŋ ðamana me ŋataxënëli gër ndewën). ⁶ Bamat bakey bandanjëm ke xeyëra gër ndewën. Ado ba na ke xuca amëd and gë ayem aŋ, ene yëlëraxën sëlafana ir këme sëfaxënëx fëña iram in. ⁷ Aŋo

axe ñandi ex na mun wat ang ar okucan fo: ayar këme yarënd me nëka monëka dëñ na gër ndewën, angëmëne aŵa ŵa ko Axwën an.

⁸ Barikan gër Efes cëñ, fën këme bayi xali gë ofëna or Pejëtekot ol. ⁹ Gayikwa Kaxanu fërëtën ke ebët eñangax, mo dinaxën andiyen atëm, ado ga jëmbe këni bër ke wërëli bën.

¹⁰ Do and ko ñatëli Timote añ, mëlayayino ang bayik axo yëdara na na gër ndewën. Gayikwa ang wëno ak këño riyeninënd Axwën an. ¹¹ Awa ala këreño yaf na dë! Yëlërawëdëno şëlafana ir ko rixënëgu damana iyekax, xali gër ed hi këme ro, gayik ašëni šëni këmo wëno gë bëmaÿe bëñ.

¹² End abaÿe Apolos eñ cëñ, bandanjëm xara këmo enun nëngali, mëñ gë bëmaÿe bënd enga endexëm bëñ. Barikan año ñandi ex na pere exo yeli gërëgako. Ayeli ko yeli, and ko şot amëd añ.

End bapela bapelatar eñ

¹³ Awa wën, titinayin, kemënayin gër ekwëta, giyin bëfirik, kemin. ¹⁴ Diyindën er ex yo gë añana!

¹⁵ Bëmaÿe, apela año këmun başëlind. Anang nang kën mëne Sëtefanas gë ekun edexëm el dëk, exëni bëyanar bërëŵak gër ebar ed Akayi bën. Do bën mbañ ŵa këni andiyen and edëcara ed bëwënëk añ. ¹⁶ Wën bëte, mayindën olëngw or bela bër ang bën ol, do gë dëk bër këni riyeninind do këni sorond andamat bën.

¹⁷ Wëno mbañ nëngandëra ke ga nëngaw këne Sëtefanas, gë Forëtunatus do gë Akayos. Ga wat këmëni ata hi ke ang wën dëk wat këmun

fo. ¹⁸ Gayikwa emëkw edam el do gë edewën el yemën këni. Awa wën kamënin epëb ed bela bërako rako el.

¹⁹ Bër gër Bamara band gër ebar ed Asi bën dek, ašëma kënun šëmand. Akilas gë Përisil do gë bër Amara and gër iciw̃ indebën bën dek, kënun šëmand mbaŋ gër oŵac or Axwën. ²⁰ Ašëma šëma kënun bëmaŷe bëŋ dek. Cëmarëxën andewën rewën aŋ do megarërayin emegar emënëk, ang bër acël amat fo.

²¹ Wëno Pol ŷëgwëlik gë ataxan andam aŋ dëŋ ecëmar elo. ²² Ar aŋo ŋan ex na Axwën an, katalenjo! «Maranata», mëne ngëŋ «Axwën an në eyow exo!»

²³ Oyekax or Axwën Yesu ol gil ex gë wën!
²⁴ Wën dek ñan këmun ga bar këne ako gë Yesu Kërisët.

Oniyan
Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Oniyan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9